

Kompost - elektronické periodikum se zaměřením na životní prostředí. Jeho hlavní náplní jsou aktivity související s touto tematikou, vzniklé z činnosti pobočky Šmidingerovy knihovny Za Parkem v Husově ulici ve Strakonici, Ekoporadny a občanského sdružení Cassiopeia, tedy subjektů sídlících na této adrese. Rádi bychom, aby se z tohoto měsíčníku stalo otevřené médium, sloužící jak nám, tak i vám, čtenářům. K jeho pravidelnému odběru se můžete přihlásit na adrese jan.juras@knih-st.cz. Archiv čísel je na www.knih-st.cz v sekci [Dokumenty](#).

Úvodník

Milí čtenáři,

ať jste na dovolené, v práci, či doma, jsme rádi, že jste otevřeli další číslo Kompostu. Úspěšně jsme zdolali první půlrok našeho působení a doufáme, že jsme někoho z vás inspirovali nebo alespoň objektivně informovali.

Často se stává, že některá důležitá otázka, na kterou se snažíme odpovědět, nepřináší odpověď, ale naopak otázky další. Někdy se to může zdát nepříjemné, někdy je naopak téma natolik nejednoznačné a složité, že na ni uspokojivou odpověď nalézt nelze. To byl případ posledního semináře, který uspořádalo CEGV Cassiopeia. Nazván byl přesně takovou otázkou, na kterou snad ani nebylo v úmyslu odpovědět, ale právě přimět k přemýšlení a hledání širších souvislostí - „Proč lidé (ne)chrání přírodu?“ Strávil už jsem mnoho hodin

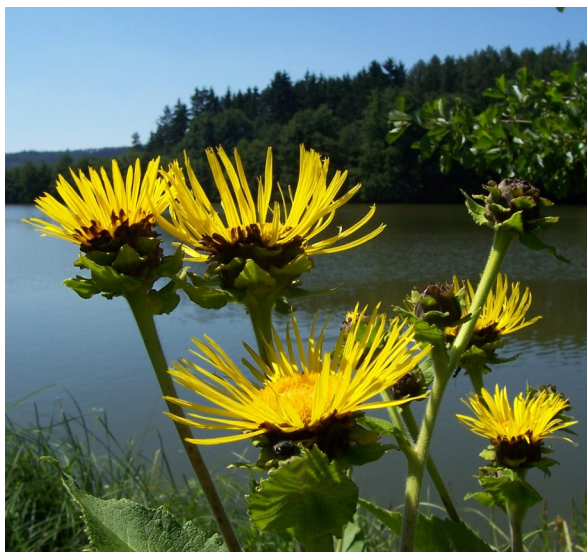

Foto -jj-

z přemýšlením právě nad tímhle. Nemůžu říci, že jsem přišel na něco převratného. Hlavní důvody tuším. Seminář mi však leccos spojoval dohromady. Jednou z největších bariér před zodpovědným chováním prý tvoří pocit, že člověk sám v obrovské mase lidí nic nezmění, že jeho pomyslný hlas nebo čin je bezcenný. Jsem přesvědčen o tom, že tento pocit je naprosto neopodstatněný. Každá maličkost může být právě tím rozhodujícím bodem zlomu nebo pověstnou „stou opicí“ (viz zápis ze semináře na str. 5.). Seběmenší nápad ve správnou chvíli a na správném místě dokáže změnit velké věci nebo zahýbat s lidmi na těch správných místech. Nesmíme zapomínat na to, že celá společnost je tvořena jednotlivci a u počátku každé změny vždy stálo několik málo lidí, kteří odmítli tuto myšlenku zbytečnosti.

Přejeme mnoho aktivních a příjemných počínů s přírodou za zády.

-jj-

Z obsahu tohoto čísla:

Získali jsme plaketu.....	2
Dlouhá míle.....	2
Dvě botanická výročí.....	3
Proč lidé (ne)chrání přírodu?.....	4
Stromy běžné a zajímavé? - 4. díl....	6
Veget na pokračování - 5. díl.....	7
Biozahrada - 3. díl - louka.....	8
Vstavače v okolí Strakonice.....	9
Za přechovávání zločinců hrozí.....	10
Zastavení u Otavy 1.....	11
Pozorování z Chanovicka.....	11
Tůňka u Modlešovic.....	12
Pozvánky.....	13
Vaření ve člunu.....	15
Z jídelníčku kořínkáře.....	17

Získali jsme plaketu PŘÍRODNÍ ZAHRADA (ZŠ Čestice)

Česko-rakouský projekt Přírodní zahrady bez hranic je společným projektem v rámci programu Evropské územní spolupráce. V Rakousku mají dlouholeté zkušenosti s projektem Natur im Garten, u nás se do tohoto projektu zapojily Jihomoravský kraj, kraj Vysočina a Jihočeský kraj. Podrobné informace o přírodních zahradách najdete na www.veronica.cz a

www.prirodnizahrada.eu.

Přírodní zahrada má poskytnout klidné a bezpečné místo pro lidi, zvířata a rostliny. Hlavním cílem je vytvořit příjemné místo blízce přírodě, kde při vnímání prostředí zapojíte všechny smysly. A to vše bez používání chemie.

V naší zahradě již několik let navazujeme na dědictví našich předků, kteří při výstavbě školní budovy nezapomněli ani na blízké okolí školy. Díky jim zde máme pestrou druhovou skladbu dřevin, včetně ovocného sadu. Průběžně doplňujeme některé druhy rostlin – vysázeli jsme rybíz, angrešt, jostu, ostružiník, maliník a další. Vybudovali jsme nové záhony s trvalkami, ty si postupně množíme a dosazujeme - naše zahrada se tak neustále proměňuje. Rádi a stále mulčujeme – půda tolik nevysychá a mulč postupně dodává rostlinám živiny.

Foto Marie Linhartová

Děti si vybudovaly různá stanoviště. V zahradě máme Stezku pro bosé nohy, Meteorologickou stanici, Bylinkového šneka, Jezírko s vrbovou chýší ... V letošním školním roce jsme jednotlivá místa propojili naučnou stezkou a vytvořili různé odpočinkové kouty. Za peníze, které jsme si vydělali sběrem papíru, máme objednaný dřevěný lavičky pod stromy. Není nic příjemnějšího než si sednout pod korunu stromu, zaplouchat se do zvuků okolní přírody a pozorovat dění kolem sebe. Někdy se tam prolétne žluna, jindy můžete na zahradě potkat srnce. A těch vůní a barev – stačí se jen dobře dívat a vnímat svět kolem sebe, zejména v dnešní uspěchané době.

Protože rádi mlsáme, tak si pěstujeme různé druhy zeleniny. Už jsme ochutnali ředkvičky, salát a špenát. Pokud se léto vydaří, na podzim se můžeme těšit třeba na okurky, rajčata, papriky a melouny. Děti ze školní družiny úspěšně zasadily "jahodovou stráž", jen si ji musíme ještě rozšířit.

Nezapomínáme ani na zvířecí pomocníky. Abychom v zimě našim ptáčkům zpestřili jídelníček, pěstujeme proso a slunečnici. Pro ještěrky a ježky máme v zadní části zahrady Divoký kout. Pro drobnější živočichy jsme postavili „Hmyzí hotel“ a zavěsili domečky pro škvory.

Naše práce nekončí, do budoucna máme další plány. Děkuji našim šikovným a pracovitým dětem za skvěle odvedenou práci a také těm, kteří nám do zahrady posílají sazenice ze svých zahrádek. To, že jsme se zařadili do sítě Přírodních zahrad, je především vaše zásluha! Obrázky z naší zahrady najdete na www.skolacestice.cz.

Marie Linhartová, ZŠ Čestice

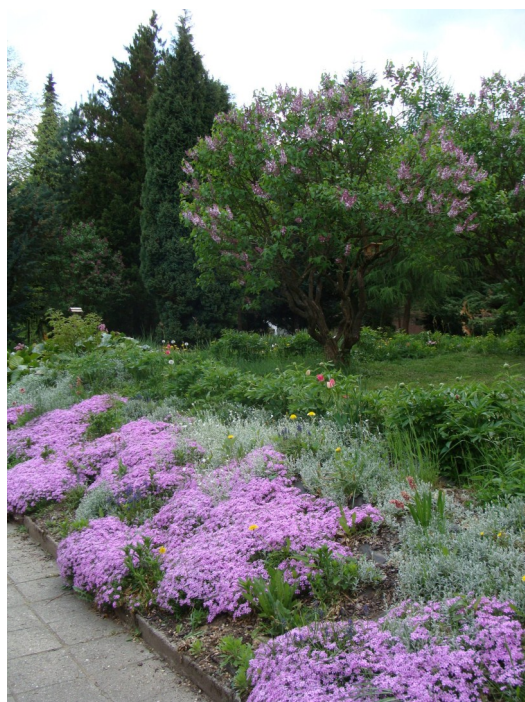

Foto Marie Linhartová

Dlouhá míle

V úterý 12. 6. 2012 pořádala Šmidingerova knihovna pro členy Akademie volného času (tedy především pro seniory) zájezd „Po stopách Oty Pavla“, a protože mám tohoto spisovatele moc ráda už od svých středoškolských let, dostala jsem na starost přípravu programu. Dala jsem si s ní hodně práce, poprosila jsem o pomoc i svého muže Vildu a kolegu Honzu a podle toho, co pak účastníci říkali, se výlet opravdu vydařil. Navštívili jsme několik míst na Berounsku – **Skryjská jezírka, Týřov a jeho okolí** (kde se ještě zachovala místa s výskytem vzácných rostlin), **Nezabudice** a **Luh pod Branovem**.

Vynasnažili jsme se, aby si naši čtenáři vyzkoušeli aspoň něco z toho, co tu kdysi Ota

Pavel hezkého zažil – putování podél vody, přeplutí Berounky na převoznické pramici, oběd v hostinci U rozvědčíka... O tom, co se tu dělo za války i po ní smutného a zlého, jsme si jen povídali a četli z připravených materiálů. Už jsme byli na zpáteční cestě a směřovali jsme ke Svatému Janu pod Skalou (protože jsme chtěli připomenout ještě i Františka Nepila), když některé z nás, co jsme si všimli, ošklivě bodlo u srdce – za oknem autobusu se v jednu chvíli objevila skupina vysokých stromů tak nešetrně ořezaných, snad aby „nedělaly nepořádek“, že nebylo ani poznat, jestli jde o lípy, topoly nebo třeba javory. Podle síly kmenů byly v nejlepším věku a musely být původně opravdu vitální, protože se dokázaly znovu zazelenat. To, co je čeká, je už jen živoření, jak se bez pořádné koruny budou snažit vyživit kmeny a kořeny. I pohled na ně byl žalostný – místo hezkých stromů to byly jen pahýly obrostlé trochou listů. Hned jsem si vzpomněla na povídku Oty Pavla nazvanou Dlouhá míle. Je z jeho podivuhodné knížky **Jak jsem potkal ryby** a znám ji skoro z paměti, a tak se mi začal vybavovat jeden úryvek za druhým:

„... Nahoře jsem spatřil, že Dlouhá míle už prakticky není. Přistávalo tu prý bitevní letadlo štika a brnklo o ty lípy... A všem stromům uřízli hlavy a zůstaly jen pahýly. Lidé ty stromy velice litovali. Sedláci plakali pro ty lípy jak pro své děti... Milovali medový čas, kdy lípy voněly a ztrácely se v nebi a kdy včely stoupaly k vrcholům stromů... A teď tu koně tahali kmeny na volná prostranství, a přestože dříví bylo staré, bylo bílé jak těla panen, které dosud nepoznaly lásku. Sedláci reptali, že v dřívějších dobách nemohl žádný voják beztrestně porazit živý strom. Šel jsem až na konec té zohyzděné Dlouhé míle, odkud už bylo pomalu vidět Prahu. A pak jsem šel nazpět až ke Koničkovici mlýnu a bolely mě nohy.... A sedláci měli pravdu, že stromy jsou živé a bezmocné stejně jako děti a plachá zvířata... A potom jsem pod peřinou usnul a ve spánku jsem odpouštěl jako král nespravedlivým... A také se mi zdálo o medovém čase, o svátku stromů a svátku včel...“

Smutku se zkrátka při cestě po stopách Oty Pavla nešlo vyhnout. I kdybychom neviděli zmrzačené stromy, bylo toho víc. Řeka bez pomněnek, potoky bez pstruhů a skoro i bez vody, břehy bez staletých dubů... zato hodně špíny a rámusu. Ještě že všechno ošklivé je vždycky něčím vyvážené, kdysi i teď. Co by se Otovi Pavlovi líbilo, kdyby se dožil dnešních dnů? Určitě by ho stejně jako nás potěšilo například to, že **ve Svatém Janě pod Skalou** je u pramene svatého Ivana vyvěšen **úryvek z nádherné Skácelovy Modlitby za vodu**. A stejně jako Jan Skácel by se i on za vodu přimlouval: „... **Chraňte tu vodu, nedejte, aby osleplelo prastaré zrcadlo hvězd...**“

-ah-

Dvě botanická výročí letošního června

Červen jako měsíc narození je prý nejlepší dárek od sudíček pro budoucího botanika. Začíná léto, kvete spousta rostlin – běžných i vzácných. Připomeňme si nedožitě 83. narozeniny pana Václava Chána, kterého jsme mnozí znali osobně a máme na něj ty nejlepší vzpomínky. A zároveň oslavme nedávné sedmdesátiny jeho blízkého spolupracovníka na poli vědeckém i ochranářském – RNDr. Vojtěcha Žily.

Vzpomínka na pana Václava Chána (28. 6. 1929 – 15. 2. 2009)

- jedné z nejvýraznějších osobností v historii České botanické společnosti i v ochranářském hnutí.

Strakoničtí obyvatelé si pana Chána pamatují hlavně jako zaměstnance ČZ, kde pracoval po celý svůj život (zabýval se kvalitou kovů). Všeobecně se o něm vědělo, že se od dětských let intenzivně zajímá o botaniku, ale protože byl velice skromný, byl jako odborník známý asi více v Českých Budějovicích, v Praze a vůbec po celé republice než ve svém bydlišti. Jeho jméno bylo na poli vědy pojmem, přitom byl absolventem písecké střední průmyslové školy a všech svých přírodovědných znalostí se dopracoval vlastním studiem literatury, praxí a spoluprací s ostatními botaniky. Byl v roce 1959 zakladatelem Jihočeské pobočky České botanické společnosti a jejím prvním předsedou. Poskytoval cenné údaje předním českým odborníkům. Výsledky jeho činnosti byly publikovány v mnohých článcích a v komentovaném červeném seznamu jižní části Čech.

Václav Chán se narodil ve Vlachově Březí, odmalička ale vyrůstal ve Strakonici. V tom se podobal J. V. Plánkovi. Oba měli společné i to, že se věnovali svému povolání a na práci pro veřejnost měli málo času, přitom dokázali inspirovat celé své okolí. Pan Chán se nezabýval botanikou jen ze záliby nebo snad pro slávu, ale hlavně proto, aby mohl přispět k ochraně rostlinných společenstev a životního prostředí vůbec. Rozmáhající se konzumní styl života a lhostejnost vůči přírodě mu dělaly velkou starost.

Byl zakládajícím členem strakonické ZO ČSOP, zasloužil se při vyhlásování chráněných území na Strakonicku a fyzicky pracoval při jejich údržbě, a to až do vysokého věku skoro osmdesáti let. Vedl každoročně několik velice oblíbených přírodovědných procházek pořádaných pro veřejnost pod hlavičkou ČSOP a Šmidingerovy knihovny (viz podrobné zápisy z nich například na www.csop-strakonice.net). Při těchto akcích se vyprávělo nejen o přírodě,

Foto -vh-

ale i o historii, literatuře, vzpomínalo se na různé zajímavé zážitky, byla legrace... Panovala při nich tak příjemná atmosféra, že na ně účastníci chodili nejen pro poučení, ale hlavně pro nezapomenutelné zážitky. **-ah-**

Kulaté narozeniny RNDr. Vojtěcha Žíly

- pedagoga, který učí už od r. 1960, tedy 52 let.

Pochází z Ptákovy Lhoty u Vacova, kde se narodil 10. června 1942. V šedesátých letech vystřídal řadu míst šumavského podhůří, jako je Čkyně, Vacov, Zdíkov, Šumavské Hoštice, Vimperk... Od r. 1970 působí jako profesor strakonického gymnázia, obor matematika a fyzika.

Učit v plné síle a být oblíben u svých žáků, studentů i kolegů více než 50 let, to se podaří jen výjimečně. RNDr. Vojtěch Žíla mezi takové mimořádné lidi patří.

Vojtěch Žíla přijímá gratulace, foto Zdeňka Skalická

Vzhledem k tomu, že začal učit už ve svých 18 letech, hned potom, co absolvoval čtyřletou pedagogickou školu v Českých Budějovicích (vysokoškolské vzdělání získal dálkovým studiem na UK v Praze), nemá mezi ostatními kolegy v délce pedagogické praxe konkurenci. Mimořádná je i šířka jeho zájmů. Přestože vystudoval fakultu matematicko-fyzikální a dalším studiem získal doktorát v oboru astronomie, vypracoval se na jednoho z nejlepších českých botaniků. Je znám nejen u nás, ale i jinde v Evropě zvláště svými znalostmi ostružiníků (rod *Rubus*) a pampelišek (rod *Taraxacum*). Dokonce popsal několik dosud neznámých druhů.

Jak sám prohlásil, nemohl se rozhodnout, jestli dát přednost hvězdičkám, nebo kytičkám. A rozhodnutí pro astronomii snad jeho zájem o botaniku ještě umocnilo. Díky spolupráci s panem Václavem Chánem a dalšími spolupracovníky, např. Dr. Milanem Štěchem, Ing. Radimem Pauličem a dalšími napomohl významně botanickému mapování nejen na Strakonicku. Podílel se na vyhlášení, monitorování a údržbě některých přírodních památek a rezervací, dodnes je zapojen do akcí na záchranu výskytu hořce jarního na chráněném nalezišti u Rovné. Jeho soubor herbářových položek, tzv. „seník“, uložený na strakonickém gymnáziu, čítá desetitisíce položek.

Za botanickými výzkumy i krásou přírody vůbec se často vydává i do světa a o svých cestách umí poutavě vyprávět (Aljaška, Skandinávie aj.).

Přes veškerou práci pro školu a pro přírodu (patří také mezi zakládající členy naší ZO ČSOP - od r. 1980) si dokáže najít čas, aby rekonstruoval rodnou chalupu a potěšil se s rodinou a přáteli. **Zdeňka Skalická**

Co přinesl seminář - Proč lidé (ne)chrání přírodu?

Výroky a argumentace proč nechránit přírodu:

Kdo ty ekology platí? – únik a mlčení, zesměšnění problému a autority jako útok

70% lidí ve výzkumech tvrdí, že příroda se má chránit, ale nehodlá na svém chování nic markantního měnit - nepřijímání odpovědnosti

Už vymřelo hodně druhů na Zemi, teď budou na řadě zrovna velryby - racionální únik z tematiky

Vidím, že by se něco mělo dělat, ale když to budu měnit jen já, nic to není platné, musí většina lidí – nedůvěra ve změnu obecně, pasivita

Dělám už pro přírodu dost – uhýbání a schovávání se za skupinovou normu

Pokud se snažíme, aby se lidé chovali odpovědně k přírodě a životnímu prostředí, je třeba vědět, co chceme konkrétně dosáhnout. Klást si postupné cíle, dělat malé kroky. Například někdo může mít za cíl naučit členy domácnosti třídit odpad.

To je jasný cíl, bod, ze kterého vycházíme. Je třeba také vědět, jak poznáme, že je cíl splněn – například tak, že se bude u nás doma třídit sklo, papír, plast a komunál. K tomu, aby ke změně mohlo dojít, je dobré odstranit co nejvíce vnějších bariér – zavést doma koše na tříděný odpad, domluvit se se sousedy a obcí, aby v blízkosti našeho bydliště byly instalovány kontejnery. Je dobré s ostatními členy rodiny mluvit o tom, co se z vytríděného papíru, skla, plastu vyrábí, kde jinak končí, je možné i sledovat, jak se zmenšuje podíl rodinného směsného odpadu, motivujeme ostatní k tomu, že vytrvale třídíme a jsme s klidem přístupní nárazkům a rozhovorům. Psycholog by řekl – eliminovali jsme

vnější i vnitřní bariéry člověčí, které se stavějí do naší stanovené **cesty ke změně**. Samozřejmě nikdo z nás není všemocný, je proto dobré si uvědomit, že některé bariéry jsou silné či silně zakořeněné. Je možné je zvládnout jen v případě, že vytrváme my i spolupracující jedinec, čas a trpělivost budou hrát svou roli a vůle roli hlavní.

To, že lidé jsou většinou strašní a drancují životní prostředí, je jen zjednodušující pohled na věc, v mnoha případech dost necitlivý. Pokud více zkoumáme a ptáme se lidí kolem sebe, často se dozvíme, že lidé „mají přírodu rádi“. Přesto ale odpovědně nejednají, nežijí šetrně. Odpovědi, proč tomu tak je, hledejme například v sociálních normách – v tom, co se běžně dělá, v přirozeném tlaku lidí k příslušnosti ke skupině (konformita se skupinou – kdo nemá dotykový mobil, je out), v naučeném pohodlí (ty chudinko půjdeš pěšky, já tě svezu), neznalosti dopadů chování (proč nesmím úsporky hodit do smíšeného odpadu?), vyhýbání se odpovědnosti za naše jednání (stejně ten odpad sesypou dohromady), k touze po zdraví a spokojenosti bez starostí o to, co bude po nás (jezte hodně vitamínů – kivi, melouny a citrony!). Shrňme ještě přehledněji nejčastější důvody níže.

Proč lidé nechrání přírodu:

Dělám to, co ostatní, nechci se vymykat – konformita

Nemám jistotu, že to, co dělám, škodí přírodě, nevím jak

Chybí mi praktické dovednosti a zkušenosti, jak věci dělat jinak – nevím, kam vyhodit úsporku

Nepřijímám osobní odpovědnost za své jednání (ostatní taky jezdí autem)

Je třeba poznat i to, co lidi vede k ochraně přírody, může to být:

Zmírňují tak svou úzkost z dopadů života společnosti na přírodu

Mají kladný vztah k přírodě, okolí i k sobě, jsou uvědomělí a chtějí odpovědně jednat

Jsou přesvědčeni, že šetrný životní styl je zdravý (ježdění na kole, střídání jídla s omezeným příjmem masa, přírodní medicína...)

Identita – chci se chovat šetrně k přírodě

A kudy tedy vede cesta? Jaké tipy ze semináře vzešly?

1) vytvořit si s lidmi (dětmi) důvěrný vztah, z něhož plyne i autorita (zajímat se nezištně o druhé, mluvit s nimi o tom, co je trápí i baví, naslouchat jim, být s nimi...)

2) jít příkladem vlastním chováním (třdit, šetrně žít, omezovat cesty autem, podporovat férový obchod...)

3) věnovat se činnostem, kam chodí lidé, zároveň přijde i čas na přírodu (přírodovědné vycházky, besedy, dobrovolnické aktivity - třeba i jiné než zrovna ochránářsky zaměřené, ekofestivaly, sledovat Ekofilm atd...)

4) mít znalosti, umět odpovídat pohotově na dotazy, doporučovat literaturu, lidi, kteří vědí a činí pro přírodu hodně (ČSOP, Zelený kruh, Greenpeace.cz, ekoporadny, záchranné stanice, ekocentra...)

5) propojovat jedno s druhým - teorii s konkrétními zážitky (terénní výuka, pomáhání ochránářům, tvoření vlastní přírodní zahrady, důkladná péče o vše živé, co s námi sdílí domácnost...)

6) umožnit lidem (dětem) „zážitky s dobrým koncem“ na všechny možné způsoby, aby zakusili pocit, že něco sami vykonali a mají na co navázat (něco vysadit a sklízet, něco vyčistit, něco dobrého stvořit, zrealizovat, vidět záchrannou stanici, pomáhat při dobrovolnických pracích např. s ČSOP...)

7) vytvořit partu lidí s podobnými přírodovědnými zájmy, kde by děti i rodiče a známí měli zázemí (skauti, přírodovědné kroužky při školách či DDM, MOPíci – Mladí ochránci přírody, ČSOP - Český svaz ochránců přírody, ČSO - Česká společnost ornitologická, muzea, mateřská centra, Jsme Strakonice a jejich projekty v Krušlově a jinde, občanské sdružení Spona aj.).

Princip sté opice

A pokud někdo argumentuje, že začne s pozitivní změnou, až začnou ostatní, je možné mu vyprávět příběh sté opice – pakliže se začne chovat jiným způsobem určitý počet lidí, norma se může překlomit - v našem případě i tím dobrým směrem, kdy se lidé chovají pak většinou šetrně, a ne konzumně, a po nenápadném začátku se náhle začnou dít změny velmi rychle.

Ze zápisů semináře „Proč lidé (ne)chrání přírodu“ PhDr. Jana Krajhanzla, Ph.D., Cassiopeia 14. 6. 2012.

Kontakt www.vztahkprirode.cz, portál ekopsychologie.

-pt-

V roli důchodce Misníka

Když jsem při korekturách minulého čísla Kompostu dospěla k pozvánce na Ekofestival a k podivným slovům „Větčí než menčí“, nijak se nad tím moje češtinářské oko nepozastavilo, protože jsem na název této strakonické hudební skupiny zvyklá. Jejím frontmanem je totiž můj kolega Honza Juráš. Četla jsem tedy jeho texty, slyšela cédéčko, no a teď díky festivalu se rýsovala možnost vidět i živé vystoupení. Docela mě ta představa rozesmála, protože jsem na tvrdou muziku nechodila ani zamlada, natož teď. Mám ráda Spirituál kvintet, B. Okudžavu, P. Dobeše, J. Nohavicu, K. Plíhala, I. Jahelku, J. Kainara, P. Seegera, J. Ježka, lidovou hudbu všech možných národů, A. Vivaldiho, A. Dvořáka... takže asi tak to nejhluchnější, co jsem ochotná s radostí poslouchat, je třeba „American Patrol“ v podání starého dobrého

bandu Glenna Millera. Nebo strakonický L Band ze ZUŠky...

Nakonec jsem si ale řekla, že když vidět **Ekofestival**, tak se vším všudy. Odpolední program se mi moc líbil (hlavně **vystoupení dramatického odboru ZUŠ a hudební produkce Trio de Compostela**), večer po osmé jsem se tedy posadila mezi omladinu čekající na Větčí než menčí a připadala jsem si jako **stařeček Misník z povídky Šimka a Grossmanna**. To byl ten, který při vystoupení beatové skupiny Pilous *tloukl rozjařeně dřevěnou nohou o zem a povykoval: „Přituhuje, přituhuje!“* Ještě jsem si stačila vzpomenout na jiný přílehlavý citát z Š+G - „... *Hudba začne hrát, on do toho volá, chvílema se zavlní a úspěch je zaručen...*“ – a už se hudba doopravdy ozvala. A moc hezká. Členové skupiny totiž zkoušeli jednotlivé nástroje, a protože nehráli všichni najednou, bylo to pro mě tak akorát. Při samotném vystoupení už decibelů přibývalo, ale dalo se odhadnout, že publiku se to moc líbí. Slečny u pódia i děti mezi lavičkami se hned od začátku daly do tance, po každé skladbě se ozval hlasitý potlesk, na konci se přidávalo. Spokojená jsem byla i já, protože se mi taková atmosféra líbila. Bylo hezké pobývat mezi mladými lidmi, o kterých vím, že jsou dobrá parta.

Později večer následovalo ještě představení divadelního souboru z Prachatic (**Dcery Měděné ženy**) a **Ozvěny EKO FILMU**. To mělo obojí určitě také úspěch, ale já sama jsem se už nezdržela. Divadlo jsem viděla před několika týdny v Prachaticích, na filmy bych musela čekat až do noci. A tak jsem šlapala na kole setmělým městem domů a polohlasně si pobrukovala písničku od Palečka a Janíka – jednu z těch poklidných: „Vchází soumrak na náš dvůr, tmavou rukou ticho rozdává...“ Horší to bude teď, až se po dopsání článku vydám na zahrádku. Musíme tam vždycky vyslechnout řev sekaček, i když my sami používáme většinou obyčejnou kosu. S chutí bych se přimluvila, aby se při příštím Ekofestivalu předvádělo ruční kosení... **-ah-**

Překopávky

Prostor nejen pro naše úvahy, pojednání, hodnocení, názory atd.

Stromy běžné a zajímavé? - IV.

V tomto čísle Kompostu se podíváme za jedním keřem, který je součástí naší krajiny, a za stromem, který se v poslední době objevuje v blízkosti lidských sídliště stále častěji.

Bez černý (*Sambucus nigra*)

Popisovat bez černý by bylo asi zbytečné. Proto se zaměřím na jeho vlastnosti, které jsou v dnešní přetechizované a uspěchané době často opomíjeny. Tak předně: bez černý byl dřevinou ještě do nedávné minulosti váženou. Botanik pan Chán často citoval úsloví: „Před heřmánkem smekni a před bezem klekni“.

Dnes je povětšinou klasifikován jako obtížná plevelná dřevina. K jeho rozšíření přispívají většinou ptáci, kteří jej roznosou při pozření a vyloučení natrávených bobulí – bezinek. Bez je keřem, a dostane-li příležitost, i stromem, milujícím půdy s vyšším obsahem dusíku. Proto se nám vyskytuje velmi často při okrajích domácích kompostů, hnojišť, zapomenutých stohů, ruin domů, ale velmi často také při místech, kde se provozovala těžba. Všimavému člověku tato jeho vlastnost většinou napoví o výskytu nějaké lidské činnosti nebo sídla v krajině.

Jeho dřevo je ve stáří a vyspělosti ve strom tvrdé a má nezvyklou vůni. Někteří „fajnšmekři“ jej mírně přidávají do směsi dřevin určených k uzení masných výrobků. Nutno podotknout, že ve větším množství činí maso hořkým a zvláštní chuti. Dřevo bezu černého se dříve (a na Balkánu snad ještě teď) používalo na kůly k plotům, podpěry ve vinicích nebo třeba jen pro výrobu předmětů drobného užití. Dlužno dodat, že zarazíme-li do země tyto větve jako opěry nebo kůly pro jiné zahradnické rostliny, snadno se můžeme dočkat toho, že nám z nich vyraší nové větvičky a bez černý se úspěšně rozšíří.

Jeho bílé, vrcholkové květenství je pastvou pro hmyz a poslouží i člověku k přípravě kosmatic nebo medu. Ale i po jeho odkvětu se černé, dužnaté bobule stávají potravou pro ptactvo a člověka. Nechá se z nich umíchat třeba bezová šťáva, povidla nebo ve směsi s kávou a trochou slivovice zajímavý likér, případně připravit víno. Pro obsah vitamínů A, B, C, tříslovin a barviva antokyanu se používá také v lidovém léčení. Někdy se bez černý uvádí jako meliorační dřevina, zlepšující svým listím půdní vlastnosti. A co nám o bezu píše Matthioli? „*Jest přirození horkého a suchého*“

Bez černý (*Sambucus nigra*) - od cesty z Katovska do Čechelovic, foto -vh-

na druhém stupni. Odtud moc vychází přitahující a studenokrevnost vyhánějící a obměkčující, průduchy otvírající. Vodnatost bezu pitá dávení přivodí a vodu vodnatelných stolicemi žene. Též moci jest vodnatost z kořene vytlačená, ale víc spodkem než vrchem žene a hrubou studenokrevností, do článků a přibí tekoucí, vytahuje“. Dále Matthioli popisuje použití bezu na otoky, spáleniny, vředy, bolest hlavy či pokousání vzteklým psem.

A kde bez černý ve Strakonici najdeme? Porůznu po městě. Ale ve formě stromu málokdy. Většinou bez černý nepřežije své keřovité období a je nemilosrdně vykácen. Přitom snáší i nenadálé lidské zásahy do koruny a i přes ně se snaží vždy plodit. Ve staří se stává stromem, který zapomenutý koutek dvora romantizuje. Za zmínku stojí i příbuzný bezu černého, **bez červený (hroznatý), *Sambucus racemosa***. Ten se na rozdíl od bezu černého vyskytuje většinou zapojen ve stíněných hájích nebo lesích. Je menšího vzrůstu, obvykle jako nevysoký keř se vstřícnými lichozpeřenými listy, jehož květy jsou drobné, žlutavé, uspořádané do latovitých květenství. Při rozlomení větvičky, na rozdíl od bílé dřevě bezu černého, je dřevě načervenalá.

Metasekvoje tisovcovitá (*Metasequoia glyptostroboides*) u Mlýnského náhonu, foto -vh-

Mlýnské stoky za starým Fezkem, při autobusovém nádraží a nově se objevila ve Školní ulici. Rozhodně je stromem zajímavým, vnášejícím do Strakonic nový, snad i naučný a osvěžující parkový prvek. Pokud to nebude na úkor domácích druhů dřevin, nelze její výskyt ve Strakonici než přivítat. -vh-

Bobule jsou v době zralosti červené a pro člověka nepoživatelné. Rozšiřován je opět povětšinou ptactvem prostřednictvím plodů. Bezu červenému vyhovují kyselejší půdy a nalezneme jej např. při spodní části pěšiny na Kuřidlo.

Metasekvoje tisovcovitá (*Metasequoia glyptostroboides*)

V případě nyní popisovaného stromu jsme zeměpisně poskočili o hodný kus dále. Metasekvoje tisovcovitá pochází z daleké Číny a jako živý strom byla objevena teprve v minulém století (1944), třebaže jako fosilie byla známá již dávno. První dovoz do Evropy se údajně odehrál v roce 1947. Na území bývalého Československa se podle publikace „Introdukce okrasných jehličnatých dřevin“ od autora Antonína Mariána Svobody objevuje v roce 1949 v Průhonickém parku. Dostává se k nám jako dřevina exotická, určená především pro rozlehlé zahrady a parky. Ve svém mládí vyžaduje vlhkou, lehčí půdu a poté rychle roste, a to do výšky přes 10 metrů v průběhu 20 let. Maximální výška starých stromů se uvádí 30 metrů. Třebaže se jedná o jehličnan, je dřevinou, jejíž jehlice na zimu opadávají, takže v zimě strom působí uschlým dojmem. Rozložení jehlic na větvičce je velmi podobné rozložení jehlic u tisů červeného. Na rozdíl od něj jsou však jehlice světle zelené a na omak jemné a do ruky příjemné. Uvádí se, že může rovněž vymrzat, to je často patrné na vrcholech mladého stromu, ale snáší mrazy do -20 °C a dobře regeneruje. Vytváří drobné šišky, které jsou tvarově podobné šištíčkám olšovým. Kůra tohoto stromu je odloupavá, v tenkých pásech. V „Katalogu jehličin Svazu školkařů České republiky“ se uvádějí doporučené kultivary: Gold Rush, Matthaei Broom a Miss Grace.

Metasekvoji tisovcovitou ve Strakonici najdeme např. při toku

Veget na pokračování

Díl 5. – Ekologické a ekonomické důvody

Jedním z oblíbených argumentů odpůrců bezmasého stravování je názor, že pokud by všichni přestali konzumovat maso, nebylo by na světě dostatek zemědělské půdy pro pěstování jejich potravy. O krátkozrakosti tohoto tvrzení a o tom, že živočišná výroba je jedním z odvětví, které v největší míře poškozuje životní prostředí, bude dnešní díl. Dostaneme se tak k tématu, které se nejvíce blíží poslání našeho časopisu. Zároveň tak nabízím elegantní a nenáročnou řešení několika problémů, s kterými se snaží na celém světě bojovat mnoho lidí, pro něž se stala ochrana životního prostředí nedílnou součástí jejich životů.

Za východisko pro další text můžeme považovat neohospodárnost živočišné produkce. Metabolismus zvířat podobně jako člověka pracuje s výraznými ztrátami a jen zlomek přijaté stravy je zabudován jakožto přírůstek jejich těl (v extrémních případech se udává až 16 kg krmiva na kilogramový přírůstek). Větší část plodin, používaných k výkrmu, by tedy mohla sloužit jako přímý potravinový zdroj pro člověka. V přeneseném slova smyslu tak můžeme uvažovat i o záboru zemědělské půdy, kde by mohly být pěstovány komodity k naší přímé spotřebě. Každé snížení spotřeby

živočišných produktů by tak teoreticky mohlo znamenat menší plochu zemědělské půdy a využití tohoto přebytku k ekologicky příznivějším systémům hospodaření (např. pěstování energetických plodin nebo zalesnění). V řeči čísel se v dnešní době užívá 80 % světové produkce kukuřice a sóji a třetina produkce obilnin ke krmení tzv. hospodářských zvířat. Výroba krmiva svojí částí přispívá i k likvidaci deštných pralesů. Záleží pouze na naší fantazii, jestli si tato fakta dokážeme spojit s téměř miliardou hladovějících nebo podvyživených lidí. V extrémním pojetí tohoto problému se nachází bohatý sever a lidé umírající na choroby z obezity naproti chudému jihu, kde lidé umírají hladu. Naše chuťové požitky tak opět stojí nad daleko vážnějšími záležitostmi, které by měly zasluhovat naši pozornost.

Podobně alarmující je také vztah živočišné výroby a vody. Na „výrobu“ 1 kg masa je udávána spotřeba až 4 000 litrů vody. Velkým problémem je také její znečišťování výkaly, které pronikají do spodních vod. Podle FAO (Organizace pro výživu a zemědělství při OSN) vyprodukují zvířata ve velkochovech každoročně neuvěřitelných 8 miliard tun výkalů. Živočišná výroba je tak znečišťovatelem zdrojů vody číslo jedna.

Prakticky stejnou pozici má toto odvětví v souvislosti s produkcí skleníkových plynů. Více než 40 % antropogenních emisí metanu uniká z trávicích traktů chovaných býložravců a jejich výkalů. U nejnebezpečnějších skleníkových plynů (oxidů dusíku) je dokonce uváděno číslo 65 % celosvětových emisí. Tyto oxidy jsou také jedním z hlavních faktorů vzniku kyselých dešťů. Díky produkci oxidu uhličitého po započítání všech externalit (zemědělské provozny, odlesnění atd.) je tak dle zprávy FAO chov zvířat největším producentem skleníkových plynů - 18 % (celosvětová doprava s 13 % až na druhém místě).

Díky nadměrné konzumaci ryb přestávají oceány zvládat nápor rybolovu a tři čtvrtiny světových mořských populací jsou klasifikovány jako zcela vyčerpané. V našich zeměpisných šířkách přerybnění vodních nádrží výrazně přispívá k jejich eutrofizaci, což pak znemožňuje např. jejich rekreační využití. Tímto stavem je také velmi postiženo vodní ptactvo.

Ekonomická stránka různých stravovacích směrů s těmito fakty hraje jednoznačně ve prospěch rostlinné stravy. Do ceny živočišných produktů musí být započítávána cena spotřebovaného krmiva, energie a dalších vstupů během jejich produkce. Naproti tomu plodiny využitelné k přímé konzumaci s sebou nesou pouze náklady na jejich zpracování. Bohužel tento velký rozdíl je v současné době poněkud pokriven nelogickým systémem zemědělských dotací, které se snaží tento nepoměr vykrýt.

Ceny jednotlivých skupin potravin jsou všeobecně známé. Je dobře patrné, že jídelníček založený právě na těchto levných surovinách (obiloviny, luštěniny, ovoce, zelenina, případně menší podíl prefabrikátů z nich) je a bude vždy výrazně levnější než ten, jaký známe z dnešního „klasického“ spotřebního koše. Ze své vlastní zkušenosti můžu potvrdit, že nevydám za potraviny více než 2 000 Kč měsíčně, a to na sobě nikterak nešetřím. Jako důkaz přináším v článku na straně 16 příklad takového jídelníčku s cenovou kalkulací.

-jj-

Foto -jj-

Biozahrada - III. díl

Louka nebo prvky louky, aneb Biozahrada bez louky je jako chleba bez mouky

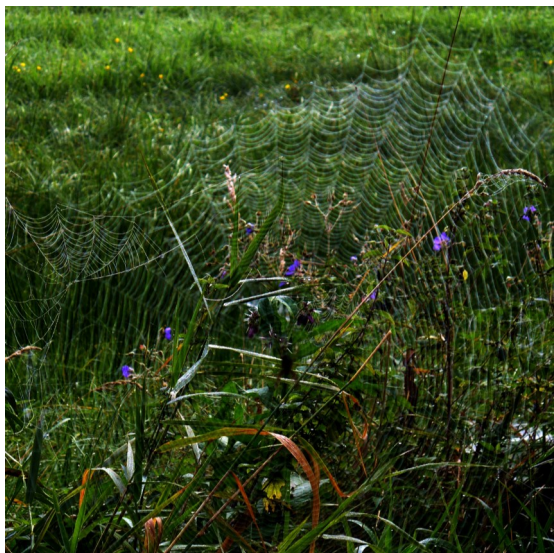

Foto Alena Šimáčková

Jen málokomu se dnes naskytne pohled na krásně rozkvetlou druhově bohatou louku plnou života, a přitom si ji lehce můžeme vytvořit i na malé biozahrádce. Není potřeba ani mnoho sil a dřiny, spíše trpělivosti a chuti experimentovat i přijmout fakt, že louka není jednodruhový zelený trávník, který se motorovou sekačkou seče každý týden na „módní pažit“.

Louka je příkladem toho, jak může člověk, který pochopil její principy, působit na druhovou rozmanitost rostlin, hmyzu, drobných živočichů a půdní biodiverzitu. Zatímco v trávníku, dle rádoby moudrých rad, hubíme všechny takzvané plevely, na květnaté louce těmito kvetoucím plevelům pomáháme. Louka může být složená z vícera různých stanovišť, která se od sebe navzájem mohou výrazně odlišovat. (Např. jen suché plně osluněné stanoviště).

Jak vytvoříme v biozahrádě louku? Na malých prostorách je to velmi snadné, může vzniknout i na jinak nevyužité části biozahrady. Stávající místo zryjeme a odstraníme zde nežádoucí plevely.

Seženeme si speciálně namíchané směsi pro louku od zavedených firem např. Planta Naturalis. Takto získáme již od počátku velkou druhovou rozmanitost. Louka se vysévá do výhradně čisté půdy, nejlépe na jaře či na podzim, kdy využíváme přirozené půdní vlhkosti. Luční směs je však nutno předem promísit s pískem, nebo pilinami, abychom zabránili příliš hustému, nebo příliš řídkému porostu. Poté se hráběmi semena zapracují mělce (cca 0,5 cm) do půdy. Květnatou louku sečeme podle potřeby, řídíme se však výškou porostu, který by neměl utlačovat menší rostlinky. Doporučovaná délka porostu by neměla přesáhnout délku 20 – 25 cm. Pokosenou travní hmotu však **vždy** odstraníme. Po vysetí louky se obrníme velkou trpělivostí a přijmeme důležitost i nízkých plevelů, které plní funkci ochránce prvního lučního porostu. Semínka luk klíčí pomalu a v prvním stadiu musí dobře zakořenit. Druhým rokem vykvetou kopretiny a některé rychlejší květiny. Teprve od třetího roku začne louka připomínat správně pestrá květnatou louku. Na rozdíl od trávníku, který se neustále seče, louku sečeme nejvýše třikrát do roka – **nejlépe kosou**.

Vytvořením květnaté louky, jako součásti biozahrady, obohatíme svůj život o jedinečný přírodní projev, který je krásný, nenáročný, užitečný, životaschopný a který nás bude stále přitahovat svojí jedinečností.

Alena Šimáčková

Vstavače v okolí Strakonice

Vstavače (rod *Orchis*) patří do čeledi vstavačovitě (*Orchideaceae*) jsou v ČR vzácné a chráněné druhy rostlin. V České republice se vyskytovalo celkem devět druhů (jeden je již vyhynulý), z nichž se na Strakonicku vyskytují druhy tři.

Vstavač kukačka (*Orchis morio*), patří k silně ohroženým druhům rostlin. V ČR dříve byl jedním z nejhojnějších druhů vstavačů. Na území Strakonicka byl v minulosti velmi hojný. Rostl na pastvinách (především ovčích), loukách a světlých křovinatých stráních. Kvete od konce dubna do druhé poloviny května. Od konce 50. let 20. století začal rapidně ubývat vlivem ukončení pastvy na lokalitách, rozoráváním suchých luk, později také vlivem emisních spadů. Na Strakonicku je to v současnosti velmi řídko roztroušený druh a na existujících lokalitách (např. u Kátovic, Střely, Hubenova, Krt, Mnichova, Zadních Zborovic, Střelských Hoštic, Řepice) se vyskytuje vždy jen několik málo rostlin, hojnější je na louce u rybníka Bílý kámen západně od Mečíchova.

Dalším druhem rostoucím na Strakonicku je **vstavač bledý** (*Orchis pallens*), který se v Čechách vyskytuje pouze na 4 lokalitách, na Moravě je roztroušený. Kvete na přelomu dubna a května. Roste na křovinatých stráních, světlých dubových lesích a jejich okrajích, řidčeji též na loukách. U Strakonice byl vstavač bledý objeven v r. 1955 botanikem RNDr. J. Moravcem v severní části lesa Sedlina u obce Rovná, kde roste na vápencovém podkladě. Lokalita u Rovné je jediné naleziště tohoto druhu v celém Jihočeském kraji, proto byla lokalita v roce 1985 vyhlášena jako zvláště chráněné území (PP Sedlina). Každoročně se zde vyskytuje 30 až 40 rostlin, z nichž několik nepravdělně kvete (v roce 2012 vlivem předjarního sucha nekvetla bohužel ani jediná rostlina).

Posledním druhem vstavače, který roste v okolí Strakonice, je **vstavač osmahlý** (*Orchis ustulata*). Patří k velmi vzácným, kriticky ohroženým druhům květeny ČR. V minulosti rostl na suchých loukách podél řeky Otavy od Střely až ke Slaníku, nejhojněji se vyskytoval na loukách v západní části strakonického Podskalí (dnes jsou zde vysazeny topoly kanadské a je tu kemp). Poslední údaje o výskytu na Strakonicku jsou z konce 50. let 20. stol., avšak v roce 2011 byla překvapivě ověřena stará historická lokalita na loukách na pravém břehu Otavy východně od PR Bažantnice u Pracejovic. Roste zde cca 25 kvetoucích rostlin. Vstavač osmahlý kvete od poloviny května až do začátku června.

Ing. Radim Paulič, ZO ČSOP Strakonice

Vstavač osmahlý, foto Radim Paulič

Vstavač bledý, foto Radim Paulič

Za přechovávání zločinců hrozí smrt

Možná se divíte, proč se tento alegorický nadpis z období druhé světové války objevuje v přírodovědném časopise. Zkuste si pod slovem „přechovávání“ představit: poskytnout někomu možnost postavit příbytek a vyvést mladé, pod slovem „zločinců“: několik párů jiříček obecných, snažících se zničit naše hmotné statky a pod pojmem „smrt“ spíše smrt společenskou - označení za podivína, který si neváží osobního vlastnictví a nechá si zcela dobrovolně znečistit předpolí svého obydlí trusem. Hned budete vědět, o čem bude v následujícím článku řeč. Proti jak sofistickovanému protivníku stojí hrstka nadšenců, kteří považují poskytnutí, přesněji řečeno nelikvidaci azylu živých, inteligentních a krásných tvorů, se můžete přesvědčit z úryvku jedné internetové diskuze:

„Potřebuju poradit. Máme cca 2 roky zateplený panelák a novou fasádu a letos se vlaštovky rozhodly, že nám to tady asi zničí. V ložnici a v kuchyni si na fasádě u okna v horním rohu stavějí hnízda, a ač to každý den manžel odstraňuje, tak ony stejně staví a staví. Je to hrůza, fasáda je špinavá a vlaštovky tady u toho taky pěkně vyvádějí, což mi teda vadí asi nejméně, ale ta špína z toho je teda hrozná. Jak se jich zbavit, aby po odstranění jejich stavby se sem už nevracely? A to nemluvím o tom pos... parapetu a oknu.“

Stavba hnízd jiříčkami v roce 2011, foto -jj-

od třetího patra výše. To všechno by nasvědčovalo tomu, že tu budou mít ptáci mnohonásobnou šanci ke stavbě svého obydlí. Opak je však pravdou. Místo hnízd můžete spatřit pestrá škála udělatek pro jejich odpuzení – třásně, cédečka... Poněkud rozčarován jsem tak zjistil, že můj balkon je jediný každoročně přes sezónu trvale osídlený v počtu okolo čtyř párů. Jiříčky totiž hnízdí nejraději v menších koloniích. Když s někým zapředu na toto téma rozhovor, začne mi ponejvíce vyprávět právě o tom svém boji a likvidaci někdy již zcela hotových hnízd. Pokud přejdu fakt, že je takové počínání nelegální, nepochopím, že je pro mnoho lidí přijatelnější ochudit se o tak krásnou podívanou, jakou je péče rodičů o narozené potomky a uším lahodící štěbetání. A to s mnoha dalšími zajímavostmi, když má člověk oči otevřené. Už vůbec si asi nikdo nespojí jejich apetit a hmyzožravé zaměření. Mám celé léto okna dokořán, ale co je to obtížný hmyz, netuším. A co že se dá udělat s již zmiňovaným trusem? Pod samotná hnízda můžeme nainstalovat plech, desku nebo něco podobného, co by jej zachytávalo. Nebo můžeme po ploše balkónu rozprostřít igelit. Žádná velká věda, část stejně smyje déšť. Jiříčky už jsou na mě dokonce tak zvyklé, že mohu na balkóně fungovat stejně jako předtím, aniž bych je nějak vyrušoval. Zkrátka – musíme se rozhodnout sami – trochu se omezit na pohodlí a pomoci další generaci krásných zvířat, nebo vše zničit a přispět tak k ubývání tohoto doposud relativně hojného druhu.

Strakapoudí intermezzo

S mými jiříčkami vše probíhalo dobře. Sezení na vejcích, ve kterém se oba z rodičů střídají, vyrušily až jednoho červnového jitra duté rány. Probudily i mě. Nejdříve jsem je přisuzoval dělníkům ze stavby přes ulici. Jaké bylo ale moje překvapení, když jsem na balkóně načapal strakapouda velkého, kterak se dobývá do čtvrtého (posledního) hnízda. Tři předchozí byla v tu chvíli již beznadějně zničená a vybraná. Tento pohled mě zamrzl, nedá se však srovnávat se zlomyslností některých lidí. Strakapoud pravděpodobně jednal pod tíhou nedostatku potravní nabídky v našem městě, kde v posledních letech ubývají vzrostlé stromy. Možná konkrétně ty, které musely ustoupit nové stavbě. Podle všech zjištěných informací by se tak ve volné přírodě nikdy nezachoval. Strakapouda jsem „chytil“ při činu ještě jednou, tentokrát jsem ale zareagoval včas a vyplašil ho, od té doby se zatím neukázal. Co pro mě bylo velkým překvapením – s jakou rychlostí dokázaly jiříčky pobořená hnízda znovu vystavět. Jejich počet dokonce vzrostl na pět. A protože jsou schopny zahnízdít dvakrát, někdy i třikrát do roka, můžu se přeci jenom těšit na to, až nová generace mladých vyrazí do světa...

Tak trochu mi tento boj symbolizuje vztah většiny lidí k přírodě a všemu živému. Co taky čekat ve světě a v zemi, kde i ředitel největšího národního parku kdysi pronesl, že příroda je nepřítel, proti kterému se musí bojovat? Ale to bych odbíhal od tématu. Na internetu jsou desítky podobných diskuzí a mnoho „odborných“ rad, jak s jiříčkami zatočit. Opravdu – vynalézavost člověka v případech, kdy potřebuje něco zničit nebo vyhubit, je obrovská. Nehodlám však celý prostor věnovat tomuto marnému výčtu. Přináším raději pohled z druhé strany barikády – příklad, chcete-li. Stejně jako nalezneme na internetu mnoho rad, jak hnízda jiříček zlikvidovat, dá se najít i nějaká ta rada k jejich ochraně, např. [zde](#). A také vám povím, jak je to u mě doma.

Bydlím ve třetím patře čtyřpatrového řadového paneláku v Mlýnské ulici. Balkóny tohoto domu nabízejí díky své konstrukci na spodní straně ideální hnízdní příležitost pro jiříčky obecné. Většinou hnízdí až

Strakapoudem zlikvidované hnízdo, vpravo patrná dostavba, foto -jj-

Strakapoudem zlikvidované hnízdo, vpravo patrná dostavba, foto -jj-

-jj-

Zastavení u Otavy 1.

Článek, který nyní vychází, měl vyjít na začátku tohoto roku. Byla ale témata čerstvější a snad i důležitější, a tak s určitými úpravami a pohledem nesoucím odstup času vychází až teď.

Pohled z mostu Jana Palacha na soutok Otavy a Volyňky je pro mnohé z nás zajímavý. Většinou s otázkou „Tak co tam je dnes zajímavého?“ Potom se stane, že hladina řek je uměle snížena v důsledku probíhajících stavebních prací, a když máte zkušenost s podobným snižováním hladiny na řece Vltavě v okolí Prahy, případně v Českých Budějovicích, víte, že nastal čas pozorování toho, co vám bylo skryto. V mnohém případě hlavně také vrácení vodě části živého, co se ocitlo nenadále na suchu a jinak by pomřelo.

A tak jsem se v netradičním období (v listopadu minulého roku) vydal na obnažené dno Otavy Na Ohradě a hledal živočichy, kteří se vyskytli na suchu. Největší nebezpečí nenadále snížení vody představuje pro měkkýše, korýše - raky a případně pod kameny žijící hmyz. Měkkýšů, ohrožených velevrubů a škeblí bylo v případě řeky Vltavy v okolí Prahy na tisíce. A tak co jsem toho dne pozoroval: pod obnaženými kameny se kromě pijavek – hlitanovek vyskytovaly četné larvy hmyzu, ponejvíce pošvatek a chrostíků. Z měkkýšů jsem našel několik desítek drobných běžných mušliček okružanek rohovitých (*Sphaerium corneum*), které jsem vrátil vodě, a pár lasturek mlžů z rodu hrachovek (*Pisidium* cf.). Pobřežní a často povodní zaplavované rostlinstvo

Okružanka rohovitá (*Sphaerium corneum*) – determinace Luboš Beran, foto -vh-

hostilo měkkýše - jantarky obecné (*Succinea putris*) a žihlobytky stinné (*Urticicola umbrosus*).

Jelikož mě trochu upoutal nález části lastury většího mlže, vrátil jsem se k soutoku dne 16. 6. 2012 znovu. Tentokrát jsem šel do řeky Otavy ze schodů uprostřed mostu, s cílem dostat se na písčinu pod hradem. Nález mušliček okružanek rohovitých se opakoval. Nebylo jich však mnoho. Nenalezl jsem ani běžného kamomila říčního (*Ancylus fluviatilis*), ani jiného z běžných měkkýšů. Pouze pod kameny byly larvy chrostíků, pošvatek a dvoukřídlého hmyzu. Z ryb mně sekundovala přítomnost okouna říčního, plotice obecné a pod hradem samotným jsem spatřil lipana podhorního.

Celkově by se dalo říci, že Otava je v partii soutoku na druhy bezobratlých živočichů, kteří by byli ohroženi nenadálým snížením hladiny vody, chudá. Otázka je, proč tomu tak je, zda z důvodů přítomnosti města, zhoršené kvality vody nebo jejího proudění. Nevím. Zřejmě podobný stav je i u rybích obyvatel soutoku Otavy a Volyňky, jako jsou kaprovité ryby (např. tlouští a parmy), kterých zde před snižováním hladiny vody byla hojnost a soutok řek byl jejich trdlišťem.

Možná bych tento článek ani nenapsal, ale zejména poslední návštěva břehu Otavy pod hradem byla fakířským kouskem. Rozhodně nedoporučuji koupajícím se, plavcům či vodákům pod hradem vystupovat bez obuvi na břeh. Setkáte se zde se vším možným, hlavně se střepy. Snad by se dala mírně obměnit věta z jednoho českého filmu: „Chlapi, neblbněte a nelijte to pivo z těch oken“.

Kulík říční (*Charadrius dubius*), foto -vh-

V úplném závěru, abych nepsal samé pochmurnosti, dne 5. 2. 2012 jsem na soutoku Otavy pozoroval slíпку zelenonohou a dne 30. 5. 2012 kulíka říčního. Oba ptačí druhy využily snížení hladiny a našly na soutoku prostřený bahnitý stůl s hojností hmyzí potravy. Pozorování jsem zapsal do faunistické databáze ČSO.

-vh-

Přírodovědná pozorování z Chanovicka

Bourovec březový

Na začátku června tohoto roku bylo v Chanovicích několik listnatých stromů silně napadeno housenkami (např. lípa u křižku při výjezdu z Chanovic na Hvízdalku – viz foto).

Housenky (viz foto) jsou chlupaté, šedomodré s rezavými ploškami. Na napadených stromech vytvářejí velká sepředená hnízda, značné množství jich leze i pod stromy. V „Obrazovém atlasu chorob a škůd-

ců ovocných dřevin a révy vinné“ lze najít, že se jedná o bourovce březového (*Eriogaster lanestris*). „Tento noční motýl napadá především málo ošetřované nebo zcela neošetřované stromy ve stromořadích kolem silnic a v zanedbaných zahradách a sadech. Z ovocných dřevin se housenky objevují na třešních a slivoních. Z dalších listnáčů žijí na hlozích, lipách, topolech, vrbách aj. Při masovém výskytu je vhodnou ochranou odstraňovat hnízda housenek.“ (To uvádí zmíněná publikace.) Víme, že slovo škůdce je zavádějící, ale jak to asi vnímají napadené stromy? Lípu u křížku v Chanovicích budeme sledovat a uvidíme. Při výročí naučné stezky na Podskalí ve Strakonicih dne 15. 6. 2012 jsme potkali jednu housenku bourovce březového na konci Kalvárie.

Jednokvíték velekvětý, foto Legátovi

Jednokvíték velekvětý (*Moneses uniflora*)

Bourovce březový, foto Legátovi

Tato vzácná a půvabná rostlinka vykvetla v lese u Chanovic 22. 5. 2012 a celý trs má již přes 50 kvítků. Byla nalezena zcela náhodou 3. 1. 2012, protože byla mírná zima, nebyl sníh a stálezelený porost jednokvítu měl v tomto trochu pochmurném ročním období zvláštní přitažlivost. Za pomoc při určování, odborné rady i inspiraci děkujeme strakonickému botanikovi Ing. Radimovi Pauličovi.

Křehovětvec žlutý (žlutník bělokvětý, *Cladrastis lutea*)

Na podzim 2011 se strakoničtí ochranáři přijeli podívat k nám do Chanovic. V zámeckém parku mohli vidět vzácnou dřevinu křehovětvec žlutý, původem ze Severní Ameriky. Protože tento strom letos vykvetl, což se nestává každý rok, chtěli bychom se podělit se čtenáři Kompostu o (bohužel jen vizuální) zážitek z jeho květů. Je to bobovitá rostlina, příbuzná akátu, s vonnými květy.

Legátovi

Křehovětvec žlutý, foto Legátovi

Pro začínající a věčné začátečníky přírodovědy – tůňka u Modlešovic

Foto -vh-

trojbrázdým a lakušníkem vodním, se vám otevře vodní svět. Z pobřežních rostlin uvidíte vylézat pijavku koňskou, na dně spatříte pohybující se schránky s larvami chrostíků. Na kamenech najdete měkkýši zastoupení v podobě kružníka žebrovaného (*Gyraulus crista*), kýlnatce čočkovitého (*Hippeutis complanatus*) nebo terčovníka vroubeného

Pokud jste šťastným majitelem staré knihy o přírodovědě z pera pánů profesorů Polívky či Jandy a máte cit k přírodě, nemůžete zapomenout na úchvatné kresby vodního světa našich rybníků, byť v jednom či dvou obrázcích. A něco podobného, ale naživo, se vám může přihodit, pokud se vydáte kousek od Strakonice.

Je „běžné“ víkendové ráno a nevíte, co se začínajícím dnem. A tu rozhodnutí padne na cyklostezku vedoucí od Hajské k Modlešovicím. Krásná rovná krajina, přítomnost stromů a vody, méně lidí a nějaká ta obrazová příroda umocňují zážitek z pohybu. A tyto chvíle mohou být zesíleny, pokud se zastavíte u jedné z tůňek nedaleko sejpů po rýžování zlata u obce Modlešovice. Zde naleznete pravý ráj.

Po chvilce zaostření pohledu a proniknutí skrz hladinu, mírně zakrytou okřehkem menším, okřehkem

Okrouhlíce rybníční, foto -vh-

Šidélko ruměnné (*Pyrrhosoma nymphula*), foto -vh-

ké lidé, kteří sem dorazí, jsou vesměs tolerantní a rádi se Vám vyhnou, pokud strnete po delší dobu na břehu. Protilehlé sejpy vám nabídnou zase jiný svět. Svět sucha, občasné mokřiny a dále nekontrolovaného ruderalu. Ale o tom třeba někdy příště. Pokud na tuto lokalitu zavítáte, važte si tohoto mikrosvěta. Mohu-li potvrdit, příliš podobných míst, jako je toto, na Strakonicku již není. -vh-

Pozvánky - červenec 2012

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Farmářské trhy

Sobota 30. 6., 14. 7., 28. 7. - 8:00 - 12:00, 1. nádvoří strakonického hradu

Přijďte si udělat zásoby čerstvých farmářských produktů na prázdniny a na dovolené. Účast prodejců na jednotlivých trzích můžete sledovat [zde](#). Trhy se konají každou druhou (sudou) sobotu až do 20. října, vždy v době od 8 do 12 hodin.

Na trzích vystoupí **30. 6.** od 9 hod. skupina **Piánko** a **28. 7.** od 9 hod. v rámci roku dudáků **Pošumavská dudácká muzika**.

Soutěž - Kompostuj a vyhraž!

Čtvrtek 26. 7., 17:00, Pobočka ŠK Za Parkem, Husova ul. 380

Zasoutěžte si o tři ohrádkové kompostéry, které věnoval Odbor životního prostředí ve Strakonících. Soutěž bude probíhat formou kvízu s tematikou bioodpadů a kompostování. Na místě zodpovíme nejen kvízové otázky. Zástupce radnice zhodnotí současný stav příprav na třídění bioodpadů ve Strakonících.

Výstava - Kam na Strakonicku

Červenec, srpen (konkrétní termíny viz otevírací doba pobočky - str. 14), Pobočka ŠK Za Parkem, Husova ul. 380

Na mapách Strakonice a strakonického okresu se můžete inspirovat tipy na výlety za přírodními atrakcivami, historickými pamětihodnostmi a ostatními zajímavostmi našeho města a regionu. -jj-

Pobočka ŠK a ZO ČSOP zvou dospělé i děti:

Přírodovědný výlet na Vodňansko (cca 10 km pěšky, lze změnit)

Neděle 15. 7., sraz v 7:00 před nádražím ČD

V 7:07 jede vlak na Pražák u Vodňan (s přestupem v Číčenicích). Odtud se vydáme na židovský hřbitov u této obce. Projdeme přírodní rezervaci Záhořský rybník a další zajímavá místa Vodňanské rybníční soustavy. Během výletu bude možnost koupání a občerstvení. Provede nás Jan Juráš z Ekoporadny při Šmidingerově knihovně.

Zpět jede vlak každé dvě hodiny, např. v 16:08.

Pokračují výstavky (**Paměť strakonických stromů**, **Burza námětů na cestování**, **Nejmilejší knihy**, fotografie, kvetoucí rostliny, ukázky z knih). Stále je možné je rozšiřovat o vaše příspěvky. Podle možností budou případně pořádány **kratší přírodovědné procházky**. Informace získáte prostřednictvím knihovny a na www.csop-strakonice.net. Je možné přicházet i s vlastními návrhy.

Stejně jako příspěvky je lze odevzdávat (formou poznámek nebo i delších textů – jak kdo chce) u výpůjčního pultu na pobočce v Husově ulici č. 380, hodit do poštovní schránky nebo poslat mailem na hrdlickova@knih-st.cz. **-ah-**

Pozvánky odjinud:

O projektu SOULADĚNÍ 2012

země, oheň, voda, vzduch – tanec, sdílení, zpěv a dech

V rámci své činnosti připravilo o.s. Terra Mítica projekt „Souladění 2012“. Nosným tématem je soulad člověka se sebou samým i s okolím. Prostředníkem jsou živly, jejich harmonie ve světě vnějším i vnitřním, které se pak odrážejí ve zdraví (fyzickém, psychickém i mentálním), v dobrých mezilidských vztazích a v našem vztahu k životnímu prostředí. Letos jde o Soulad Dění na několika místech v Jihočeském kraji (Dobrkovický mlýn, zámek Kratochvíle, Krušlovský včelín, Vidov a zámek Blatná). Na každém místě je v souvislosti s jeho povahou vyzdvížen význam jednoho živlu v životě, a s ním spojené aktivity: voda - zpěv, oheň - sdílení, vzduch - dech, země - tanec.

Projekt putuje od 27. 7. do 11. 8. 2012 a provází jej loutkové divadlo pro děti na téma živly a vztah k životnímu prostředí, tematický doprovodný program a promítání, cykloelektrárna a tvořivé dílny. Soul (angl. duši) ladí **Jaroslav Dušek** a jeho divadelní představení **Čtyři dohody** a **Pátá dohoda**. Členové sdružení a jejich přátelé na toto divadlo přizvali děti z dětských domovů a občany, kteří mají zkušenost s duševní nemocí.

Doprovodný program, není-li uvedeno jinak, je přístupný všem, vstupné je dobrovolné: přednášky a besedy, promítání, **tance univerzálního míru**, **hlasohrátky**. Na některé tvořivé dílny je nutné se předem přihlásit (**workshop hry na didgeridoo** pod vedením **Ondřeje Smeykala**, **rezonanční terapie** manželů Marešových). Pro děti je na některých místech připravena pohádka, malování společného obrazu, keramická dílnička, vycházky do krajiny, tance, hra na píšťaly z bezu. Doprovodný program je zčásti financován programem Mládež v akci. Projekt je realizován ve spolupráci s místními spolky.

V závěru letních aktivit projektu, v souvislosti s vyjitím českého filmu Rok konopí, se uskuteční ve Vidově u Českých Budějovic **odpolední beseda** s Jaroslavem Duškem, Pjérem la Šé'Zem, Janem Hrnčířem a Hankou Gabrielovou: „Technické konopí jako všestranně využitelná rostlina“. Vstupné bude věnováno **o.s. Zemělod** na stavbu první zemělodi (earthship) v ČR. Tyto „zemělodi“ můžete shlédnout od 11. 8. 2012 na zámku Blatná. Jaroslav Dušek zde uvede výstavu práce „architekta odpadů“ Michaela Reynoldse. Informace o jednotlivých doprovodných akcích naleznete na www.terramitica.cz.

Drobné smetí

Práce na PP Pastvina u Přeštic

pokračovaly dne 13. a 20. 6. vyžínáním invazní třtiny křovištní.

Náměty na výlety na Strakonicku

Kromě výstavy Kam na Strakonicku, která bude probíhat na pobočce ŠK Za Parkem po celé léto, můžete využít i náměty z **Burzy námětů na cestování**, což je další akce pobočky. Do burzy je možno přispívat jak vlastními tipy, tak fotografiemi, propagačními materiály atd. a podělit se tak o dobré zkušenosti, které jste na svých cestách získali (stačí i v poznámkách).

Otevírací doba v půjčovně pobočky ŠK o prázdninách

S výjimkou státního svátku 5. 7. bude otevřeno **každý čtvrtek od 13 do 18 hod.**

Kromě čtvrtků bude **otevřeno** ještě v tyto dny: 9. 7., 11. 7., 16. 7., 18. 7., 30. 7., 1. 8., 6. 8., 8. 8., 27. 8., 29. 8.

S Ing. Josefem Peckou okolo Světlé hory

Zápis z výletu, který se konal 10. 6. 2012, si můžete přečíst [zde](#).

Ohlédnutí za vycházkou...

...volyňského muzea s panem Karlem Skalickým si můžete přečíst [zde](#).

Další ročník ornitologické kroužkovací akce Acrocephalus

na rybníku Řežabinec se uskuteční 22. - 31. července. Více informací poskytne Jiří Šebestián - Prácheňské muzeum Písek.

Literární okno

Vaření ve člunu (o konzervách nemluvě)

„...Poněvadž nebyla hořčice, rozhostil se na člunu smutek... Život se zdál prázdný a nezájímavý. Vzpomínali jsme na šťastné dny dětství a vzdychali. Trochu jsme se však rozveselili nad jablkovým koláčem, a když Jiří vytáhl ze dna koše plechovku s ananasem a přikulil ji doprostřed člunu, cítili jsme, že život přece jen stojí za to, aby byl žit... Potom jsme hledali nůž na otvírání konzerv. Vyndali jsme všechny věci z koše... Vynesli jsme všechno na břeh a vytřepali. Nůž na otvírání konzerv jsme nenašli... Nato jsem se ujal plechovky sám. Bušil jsem do ní ráhnem, až jsem se vyčerpал a začalo mě píchat u srdce, načež ji převzal Harris. Ztloukli jsme ji na plocho, ztloukli jsme ji znova do krychle... ale díru jsme do ní neudělali. Potom zasáhl Jiří a ztloukl ji do tvaru tak podivného, tak strašidelného, tak nadpozemského v jeho obludné ohyzdnosti, že se polekal a ráhno odhodil...“

Takhle si počínali hrdinové známého románu „**Tři muži ve člunu (o psu nemluvě)**“ od **Jeroma Klapky Jeroma**. Pokud se také chystáte do přírody a chcete si vařit někde venku, můžete si to zařídit daleko líp. A co vám můžeme zvláště doporučit, to jsou **potraviny rostlinného původu** – viz recepty, které pro vás do každého nového čísla připravujeme. Kromě jiných jejich výhod (jako je šetrnost k přírodě i k našemu zdraví, rychlá příprava, využití levných surovin atd.) se na cestách výborně hodí i to, že **jsou oproti živočišným produktům mnohem trvanlivější**.

K trvanlivosti jídla, které si bereme na cestu, přispěje i způsob přípravy. **Mícháme-li např. salát nebo nějakou pomazánku a dbáme předem na to, aby všechny použité ingredience měly přibližně stejnou teplotu, vydrží vzniklý pokrm déle.**

A do třetice ještě tip (a to od právě zmiňovaného Jeroma K. Jeroma), jak připravovat venku teplé pití: „... **Kotlík s vodou na čaj jsme postavili do špičky člunu, šli jsme ke kormidlu a předstírali, že si ho vůbec nevšimáme a že jsme se dali do vyndávání ostatních věcí. To je jediný způsob, jak na řece přinutit vodu v kotlíku, aby přišla do varu. Když kotlík vidí, že na vodu čekáte a že jste netrpěliví, ani nezaspívá. Musíte jít pryč a dát se do jídla, jako byste vůbec neměli žádný čaj pít. Ani ohlédnout se naň nesmíte. Pak brzy uslyšíte, jak voda prská, posedlá nedočkavostí, aby byla proměněna v čaj...**“ **-ah-**

S Rudolfem Deylem ml. u vody

6. červenec 2012 bude dnem 100. výročí narození Rudolfa Deyla mladšího (1912 - 1967) – herce oblíbeného mezi diváky i kolegy. V různých knižních pamětech se vzpomíná na jeho smysl pro humor, přátelskou povahu nebo třeba na to, že jako jeden z mála měl odvahu přimlout se v padesátých letech za přísně stíhanou Jiřinu Štěpničkovou. Hrál stejně dobře jak komické role (např. nešikovného pekaře Kutílka - „Racek má zpoždění“, chvástavého rekreaanta Pulečka - „Anděl na horách“, padoucha Douga Badmana - „Limonádový Joe“...), tak ty vážné (četaře Vrba - „Uloupená hranice“, zlověstného pekelníka Beliala v „Hrátkách s čertem“, povstalece Nohu - „Hvězda zvaná Pelyněk“...).

A zvláště rády ho měly děti – hlavně asi pro jednu z jeho posledních filmových rolí (1966) v příběhu „**Dědeček, Kyliján a já**“ (1966 – viz <http://www.csfd.cz/film/4104-dedecek-kylijan-a-ja/>) podle knížky Jana Rysky „Jožánek“. Komu by se nelíbila představa prázdnin u dědečka převozníka, který byl hodný, všechno uměl a dokonce měl i oslíka? A hlavně: R. Deylovi patří i hlas oblíbených medvídků, kteří se potkali u Kolína (v první sérii animovaného seriálu Břetislava Pojara, Ivo Urbana a Miroslava Štěpánka „**Pojďte pane, budeme si hrát**“, 1965). Zjistili, že jsou bráchové, a pak se při hře nádherně proměňovali na všechno, co zrovna potřebovali, protože měli spoustu fantazie a vtipných nápadů.

Už jen tím museli být panu Deylovi blízcí, protože on sám byl také takový. Svědčí o tom jeho zájmy (např. fotografie s komentáři pro přátele nebo příběhy, které napsal a nakreslil pro svou dcerku) i to, co prozradila jeho sestra Eva ve svých vzpomínkách „**Romeovy děti**“ (1983). Je to moc milá a hezky napsaná knížka o hodné mamince, tetě, starostlivém tatínkovi... ale hlavně o temperamentním Rudlovi, který se vždycky dovedl zabavit, něco vymyslet a vytvořit. Když vznikal příběh o tom, jak se „u Kolína“ hezky vydováděli zajáci u vody, zatímco medvídci si hráli na lidi a trápili se s autem (viz <http://www.youtube.com/watch?v=g0Jnyk7Imp0>), asi se tomu upřímně zasmál a vzpomněl si, jak pomáhal v klukovských letech plavit koně, dělal si lodičky a stavěl hráze. To bylo určitě lepší než dojet na břeh, umýt vozidlo a zase jet. A zrovna tak není nad hry s obyčejnými věcmi oživenými fantazií. O co méně by byla zničená příroda, kdybychom se k takovým zábavám vrátili... **-ah-**

Plovatka bahenní ukrývá se v rákosí...
Znakoplavec spí v bahně...
Ondatra tahá větve proti proudu...
Potápník se skryl tiše pod vrbou...
Znakoplavka plave plavně...
A kdo se ukrývá na dně? **-pt-**

„Jsme zachráněni, je tady inženýr...”

... nebo tak nějak se radoval trosečník z **legendárního Verneova Tajuplného ostrova**. Věděl, že Cyrus Smith je vzdělaný a tvůrčí duch a se vším si bude vědět rady. Taky jste o tom tak rádi četli? Nebo jste aspoň viděli televizní seriál? Byl myslím docela povedený, hlavně moc ráda vzpomínám na hudbu a obrázky provázející titulky (viz <http://www.youtube.com/watch?v=C26mXmBETr0>). Ale román jsem měla (a mám) ještě mnohem radši. A zvlášť právě ty kapitoly o Smithově dŭmyslu. Jak spojil dvě vypouklá sklíčka od hodinek a vyrobil lupu, tou pak rozdělal oheň ... Jak se dokázal v novém prostředí zorientovat, jak dbal i na dobré vztahy s ostatními, což bylo zvlášť důležité, jak neztrácel optimismus a elán...

Přesně o tomhle bychom v Kompostu rádi psali. Co se dá dělat, když je potřeba vyřešit nějaký problém. Kde se dozvíme "know how" nebo jak můžeme oprášit vědomosti, které už vlastně ze škol máme, ale pozapomněli jsme je... Jak spojit teorii s praxí... Kolikrát jsme tuhle frázi za život slyšeli, a kolikrát viděli tenhle požadavek opravdu uskutečněný?

Moc ráda půjčuju v knihovně knížky, které srozumitelně přibližují všelijaké objevy, a tím nám rozšiřují obzory. Krásným příkladem je mimo jiné tenká brožurka **Co to je teorie relativity od L. D. Landaua**. Člověk by nevěřil, že se dá i o něčem takovém psát čtivě a jednoduše. Je to pravda až moc vznešené téma, ale i tak je radost si tu knížku přečíst. Z těch přírodovědných bych mohla jmenovat celou řadu. Za všechny: **Živí proti živým**. To jsem jednou četla každou volnou chvíli po celé vánoční prázdniny, ačkoliv je to o klíšťatech a jiných cizopasnících a vůbec se to pro sváteční dny nehodí – nemohla jsem se ale od knihy odtrhnout. Nebo můžu komukoliv doporučit například rozhlasový pořad **Meteor**. Naladit se dá na ČRo 2 v sobotu po deváté ráno.

Někdy příště pro vás vyberu zase další podobné tituly. Máte i vy nějaké svoje tipy na takové knížky a pořady? Neváhejte a napište, cokoliv vás napadne. Jasně, zabere to chvíli času, ale ta se najde. Jak myslíte, že vzniká náš časopis? Taky za pochodu, jak jinak... **-ah-**

Odpust'

*Beze slov se řekne nejvíce
Tak stojíme tu spolu mlčíce
A já mám pod nohama zem a pod ní tvoje kořeny
Jsem proti tobě úplně jak nic
A ty jak když mi stejně hledíš vstříc
Bereš mě k sobě, chráníš svými větvemi*

*Snad mě máš rád, ale to víš jenom ty sám
Jsi jak můj hrad anebo spíš kostel či chrám
Anebo přítel, společně žijem tady na Zemi*

*Odpust' nám, slepým, nám lidem, náš velký nerozum
Že jsme jak děti, že s klidem boříme ten svůj dŭm
Že si chcem hrát, jak kdyby snad byls nám jen k hrám*

*Děti jsou děti, ty někdy trápí i svého přítele
Neví, že zradí, prostě jen radí, dovádí vesele
Ty proti nám jsi kmet, tobě je třista let
Odpust' nám, prosím, měj s námi trpělivost se všemi
A dál nás prosím chraň, ač platíš krutou daň*

*Ač na vás stromy útočíme svými
zbraněmi
Odpust' nám, prosím, jednou tak
moudří a jak ty dobří
Budeme snad i my **-ah-***

Nevídáno

*Rozpomeňme se na stromy,
jsou osobnosti jako my
a vděčíme jim, že jsme živi.
Je nám to málo?
Asi ano.
Zas jeden padl?
Nevídáno...
Tak narůstají naše viny. **-ah-***

Klobouk (ve křoví)

*Není nikdo, kdo by našel,
kdo v ty kraje nocí zašel.
Těžko hledat duši bludnou
v divném kraji s pustou studnou.*

*Její jméno nikdo nezná,
kdo ji s druhou duší sezdá.*

*Marně křičí blázen nocí,
chce jí pomoci, silou, mocí.
Nezná ale její jméno,
a tím je vše uzavřeno.*

*Vysílením na zem padá.
Bloudit bude duše mladá.
Další tady beze jména.
Smát se bude Mahulena.
Nezůstane tady sama.
Další tady končí drama.*

*Nepomáhej silou mocí,
nebo takhle skončíš nocí.
Zachraňovat můžeš. Ano.
Ale jen, když je ti dáno!*

František Langmajer

Na svatého Víta...

Možná jste si všimli ve starých knížkách, pokud je rádi čtete, že naši předkové dávali snadno dohromady rýmy. Při přijímání nováčka do obce, při křtu, svatbě, pohřbu... Něco se opakovalo a měli to předem v paměti, ale něco se týkalo konkrétních událostí nebo vznikalo při nějakém rozhovoru a nebyl čas na rozmyšlenou. Šlo jim to tak nějak samo. Dobře se to pak pamatovalo a předávalo dál. Líbí se mi pomýšlení, že si někdo jen tak zazpíval při práci, co ho zrovna napadlo, nebo prohodil něco mezi řečí, a přitom to ještě dneska zná půl národa. A taky si ráda představuju, jaký asi ten člověk byl, jak vypadal, jakou měl povahu. Ten, koho úplně poprvé napadla představa Medarda v mokré kápi nebo Martina na bílém koni.

Některý rok se mi povede sehnat kalendář s obrázky z přírody a s pranostikami – ten mi pak připadá jako hezký vánoční dárek pro spřízněné duše, nebo ho míváme i doma pro sebe. A potom ubíhají zimní, jarní a další měsíce a každý z nich je spojen s podivuhodnými postřehy našich předků.

„... Svatá Anežka když laskavá, vypustí skřivana z rukáva (21. 1.). Je-li notná chumelice na Hromnice, vesele se dívá sedlák ze světnice (2. 2.). Na svatého Řehoře svačina se vyoře (12. 3.). Ondřej mosty staví, Jiří je odplaví (24. 4.). Na svatého Ducha nesvlékej kožucha (27. 5.). Na svatého Aloise, poseč louku, neboj se (21. 6.). Jakub naseče, Anna dopeče (25. 7. - 26. 7.). Vavřinec - první podzimce (10. 8.). O Marie Narození vlaštovek tu více není (8. 9.). Svatá Uršula perličky rozsula; ráno vstala, posbírala, ani jedné nenechala (21. 10.). Přijede-li Martin na bílém koni, metelice za metelící se honí (11. 11.). Po svatě Baruší střež nosu i uší (4. 12.)...“

A co se říkávalo v létě, kdy jsou ty nejdelší dny? „**Na svatého Víta hlava ještě nespí a u nohou už svítá.**“ -ah-

Jedlý Kompost

Z jídelníčku kořínkáře

Jelikož jsem v příspěvcích vyčerpал recepty z kurzů zdravého veg(etari)ánského vaření, které mají od května letní pauzu, rozhodl jsem se v červencovém čísle pro malý náčrt několika příkladů veganského jídelníčku. Nejčastější otázka, kterou slyším v debatách nad mým způsobem stravování, je: „A co teda vlastně jíš? Nějaké kořínky, a co dál?“ Musím totiž respektovat skutečnost, že velké skupině lidí po pomyslném vyškrtnutí masa a ostatních živočišných produktů v jejich představě o čistě rostlinném jídelníčku vskutku příliš surovin nezůstane. Přičemž potravin, možností a variací pokrmů je nekonečné množství, a pokud člověk využije svoji fantazii a kulinářské zkušenosti, může si vytvořit tabuli daleko pestřejší než ti, kteří sestavují pokrmy dle zažitých vzorců „maso + příloha“. K přehledu připojuji cenový rozpočet, který koresponduje s článkem o ekologických a ekonomických důvodech rostlinného stravování ze str. 7.

Pozn.: částky za jednotlivé pokrmy jsou pokráčeny na cenu za jednu porci (v praxi, která by tento výpočet zkreslovala, se většinou vaří pro více členů rodiny nebo se stejné jídlo konzumuje např. k večeři a k obědu). Cena nápojů není započítána.

Den I. (celkem 64 Kč)

Snídaně: celozrnný chléb (z domácí pekárny s přidavkem semen slunečnice a lnu) – 2 krajíce, provensálská rostlinná pomazánka.....12 Kč

Oběd: zapečené těstoviny (brokolice, červené fazole, cibule, česnek).....20 Kč

Svačina: loupané mandle (50 g), jablko.....9 Kč

Večeře: opečené tofu, vařené brambory, okurkový salát.....23 Kč

Den II. (celkem 77 Kč)

Snídaně: kukuřičné lupínky, sójový jogurt.....18 Kč

Oběd: čočka na kyselo, květákové placičky (květák, ovesné vločky, česnek, celozrnná mouka, strouhanka, bylinky).....22 Kč

Svačina: oříšková tyčinka, třešně....17 Kč

Večeře: zeleninové rizoto (mrkev, hrášek, kukuřice, paprika).....20 Kč

Den III. (celkem 61 Kč)

Snídaně: celozrnné müsli se sušeným ovocem, kukuřičným mlékem a jahodovým sirupem14 Kč

Oběd: koprová omáčka (cibule, rostlinná smetana, kopr), celozrnný knedlík, přírodní sójové plátky.....28 Kč

Svačina: salát (mrkev, jablko, citrónová šťáva).....7 Kč

Večeře: 2x tmavý toast (margarín, pórek, rajče).....12 Kč

-jj-

Lístkové těsto z TOFU

Domácí lístkové těsto z mouky, rostlinného másla, měkkého tvarohu (v poměru přibližně 1 : 1 : 1) a trochy soli lze obměnit i tak, že se místo tvarohu použije neochucený sójový výrobek TOFU – Natural (rozstrouhaný najemno). TOFU se může postrouhat a dát (místo tvarohu) i jako náplň šátečků aj. - v tom případě se osladí a spojí se trochou jíšky a popř. i tuku -**ah-**

Ovocné řezy z drobenky

Známý jednoduchý recept na ovocné řezy z drobenky se ještě zjednoduší, použijeme-li pouze rostlinné ingredience. Nejdříve roztřeme rostlinné máslo s cukrem a hrubou moukou (od všeho zhruba stejné množství), aby vznikla drobenka. A to tak, aby jí bylo 3 x více, než přijde navrch na ovoce. Třetinu pak dáme stranou, ke zbytku přidáme trochu sójové mouky (místo vejce), asi 2 lžičky jedlé sody pro zkypření a po částech střídavě tolik sójového mléka a polohrubé mouky (může být namíchaná s celozrnnou), aby vzniklo přiměřeně husté lité těsto. To roztřeme na vymazaný a vysypaný plech, poklademe ovocem (v zimě může být i sušené, když jsme ho předem namočili) a posypeme zbytkem drobenky. Pečeme zvolna asi půl hodiny. -**ah-**

Než se s vámi rozloučíme přáním hezkých letních chvil, připojujeme všeobecnou výzvu. Krom příspěvků do našeho časopisu nás můžete kontaktovat s jakýmkoli náměty pro ochránářskou činnost nebo s environmentálním problémem, který se vyskytl ve vašem okolí. Vítejte také jakékoli zapojení do našich aktivit.

Závěrem přikládáme opět tabulku kontaktů. Uzávěrka došlých příspěvků je týden před koncem měsíce. Za jakékoli připomínky a náměty děkujeme! K pravidelnému odběru našeho měsíčníku se můžete hlásit na adrese jan.juras@knih-st.cz.

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Inf. centrum NO a EU, Husova 380

Po - Čt: 7:30 - 16:00, Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Mgr. Alena Hrdličková -ah-

Pobočka ŠK Za Parkem, Husova 380

Po a Čt: 13:00 - 18:00, St: 8:00 - 12:00 (otevírací doba
půjčovny pro děti a dospělé),

tel.: 380 422 720, 383 323 021

E-mail: alena.hrdlickova@knih-st.cz

CEGV Cassiopeia -pt-

Husova 380 (Pobočka ŠK)

tel.: 734 578 561

E-mail: strakonice@cegv-cassiopeia.cz

Ing. Vilém Hrdlička -vh-

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody

Strakonice, Zámek 1

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková, Vilém Hrdlička, Petra Tůmová, Radim Paulič, Alena Šimáčková, Marie Linhartová, František Langmajer, Legátovi

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Alena Hrdličková

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2012

